

Wiesław Domasłowski

Kształcenie konserwatorów zabytków w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Ochrona Zabytków 24/2 (93), 106-114

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KSZTAŁCENIE KONSERWATORÓW ZABYTKÓW W INSTYTUCIE ZABYTKOZNAWSTWA I KONSERWATORSTWA UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

Studia konserwatorskie w Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu odbywają się w specyficznych warunkach, jakie mogą istnieć tylko w uczelniach wielowydziałowych. Prowadzone w ramach Wydziału Sztuk Pięknych zespalają one ściśle wiedzę humanistyczną oraz praktykę konserwatorską z twórczością plastyczną, a dzięki współpracy z innymi wydziałami zespalają problematykę konserwatorską z naukami przyrodniczymi, głównie z chemią, fizyką i biologią. Łączenie poszczególnych gałęzi wiedzy w zakresach, jakie wydawały się konieczne dla kształcenia konserwatorów o określonym profilu, gwarantującym możliwie najdoskonalsze przygotowania absolwentów do wykonywania zawodu, odbywało się (i nadal odbywa) stopniowo. Utworzona w 1945 r. przez wybitnego, zasłużonego konserwatora prof. Jerzego Remera Katedra Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa rozwijała się, tworząc z biegiem lat Katedrę Technologii i Technik Malarskich oraz nowe zakłady i pracownie wychowujące i angażujące nowych pracowników naukowych oraz podejmujące w coraz szerszym zakresie prace badawczo-naukowe i konserwatorskie.

W obecnie istniejącym Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK w Toruniu jest 6 zakładów dydaktyczno-naukowych: Zakład Technologii i Technik Sztuk Plastycznych oraz Zakład Konserwacji Zabytków Ruchomych, kształcące studentów w zakresie konserwacji i restauracji malarstwa i rzeźby polichromowanej; Zakład Konserwacji Papieru i Skóry, przygotowujący do konserwacji archiwaliów, książek i grafiki; Zakład Konserwacji Elementów Architektonicznych, oraz Zakład Konserwatorstwa i Muzeologii i Zakład Historii Sztuki, kształcące specjalistów teoretyków. Ten ostatni jest kłamrą łączącą wszystkie specjalizacje. Jego pracownicy prowadzą zajęcia dla wszystkich studentów Instytutu. Zakład Konserwacji Elementów Architektonicznych prowadzi zajęcia dla obydwu specjalizacji

praktycznych z technologii i stosowania żywic sztucznych oraz częściowo z chemii, dla konserwatorów malarstwa — zajęcia z konserwacji zabytków kultury materialnej (drewno, kamień, ceramika, metale, szkło), dla konserwatorów papieru — z technologii papieru. Poza tym Zakład szkoli konserwatorów teoretyków w zakresie konserwacji tworzyw architektonicznych. Usługowość omawianego zakładu ma charakter trwały pomimo, iż przygotowany jest on do prowadzenia własnej specjalizacji z zakresu konserwacji elementów architektury.

Podobnie i inne zakłady świadczą usługi na rzecz pokrewnych specjalizacji. I tak np. Zakład Technologii i Technik Sztuk Plastycznych prowadzi zajęcia z dokumentacji technologiczno-konserwatorskiej dla konserwatorów papieru; Zakład Konserwacji Zabytków Ruchomych dla konserwatorów teoretyków z zakresu konserwacji malarstwa i rzeźby, Zakład Konserwatorstwa i Muzeologii z historii poglądów konserwatorskich dla studentów specjalizujących się w konserwacji malarstwa, a Zakład Konserwacji Papieru — z mikrobiologii dla studentów uczących się konserwacji malarstwa. Przenikanie się różnych dziedzin wiedzy jest ułatwione dzięki utworzeniu nowej jednostki organizacyjnej — Instytutu. Statut Instytutu zapewnia możliwość odpowiedniego koordynowania procesu dydaktycznego i naukowego.

Większość wykładów i ćwiczeń jest prowadzona przez własną kadre; w przypadku braku odpowiedniego fachowca zleca się zajęcia specjalnie spoza Instytutu. Aktualnie Instytut zatrudnia 41 pracowników etatowych, wśród nich 2 profesorów, 5 docentów, 3 wykładowców, 7 adiunktów (5 ze stopniem doktora), 10 asystentów i st. asystentów, 5 asystentów naukowo-technicznych, 5 pracowników technicznych i laborantów, 2 pracowników bibliotecznych oraz 1 pracownika administracyjnego i 1 obsługi. W skład kadry naukowej wchodzi historycy sztuki, konserwatorzy (teoretycy), muzealnicy,

konserwatorzy malarstwa i papieru, technolodzy malarstwa, chemicy, mikrobiolodzy, artyści malarze, architekci i fotograficy. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt udziału w kształceniu konserwatorów przedstawicieli nauk humanistycznych i przyrodniczych. Symbioza tych nauk jest w Instytucie jak najbardziej trwała, albowiem przedstawiciele nauk przyrodniczych specjalizują się jednocześnie w określonych dziedzinach konserwacji zabytków. Są oni trwale związani z problematyką konserwatorską, a więc nie traktują jej jako zagadnienie uboczne, dorywcze, niezawodowe.

Inicjatorem powiązania różnych nauk dla kształcenia nowego typu konserwatorów był na naszym terenie doc. Leonard Torwirt, wybitny konserwator, organizator specjalizacji konserwacji malarstwa w UMK w Toruniu. W roku 1952 zaangażował on chemika, w latach następnych konsekwentnie — na drodze modyfikacji planów nauczania i programów szczegółowych, przyjmowania nowych pracowników, oraz tworzenia odpowiednich pracowni — usprawniał kształcenie specjalistów. Obecna struktura omawianej specjalizacji jest Jego zasługą.

Jak wspomniano, część zajęć prowadzą specjaliści (w liczbie 11) spoza Instytutu. Wykorzystano tu przede wszystkim pracowników Uniwersytetu. Tak więc zajęcia plastyczne (rysunek, malarstwo, grafika, kompozycje plastyczne, liternictwo) prowadzone są dla niektórych roczników i specjalizacji przez pracowników Instytutu Artystyczno-Dydaktycznego. Instytut

ten organizuje także jednomiesięczny plener malarski dla wszystkich studentów, praktycznych specjalizacji konserwatorskich po 1 roku. Pracownicy Wydziału Humanistycznego wykładają archeologię, archiwistykę i numizmatykę, historię starożytną, etnografię i in. W Instytucie Fizyki studenci słuchają wykładów z fizyki, w Instytucie Chemii odbywają ćwiczenia z analizy jakościowej, a w uniwersyteckiej intrologatorni uczą się oprawiania książek. Kształcenie kadr konserwatorskich ułatwia także istnienie w Toruniu PP Pracownie Konserwacji Zabytków oraz Muzeum Okręgowego, z którymi Instytut ściśle współdziała, korzystając ze zbiorów, opracowań i pracowni.

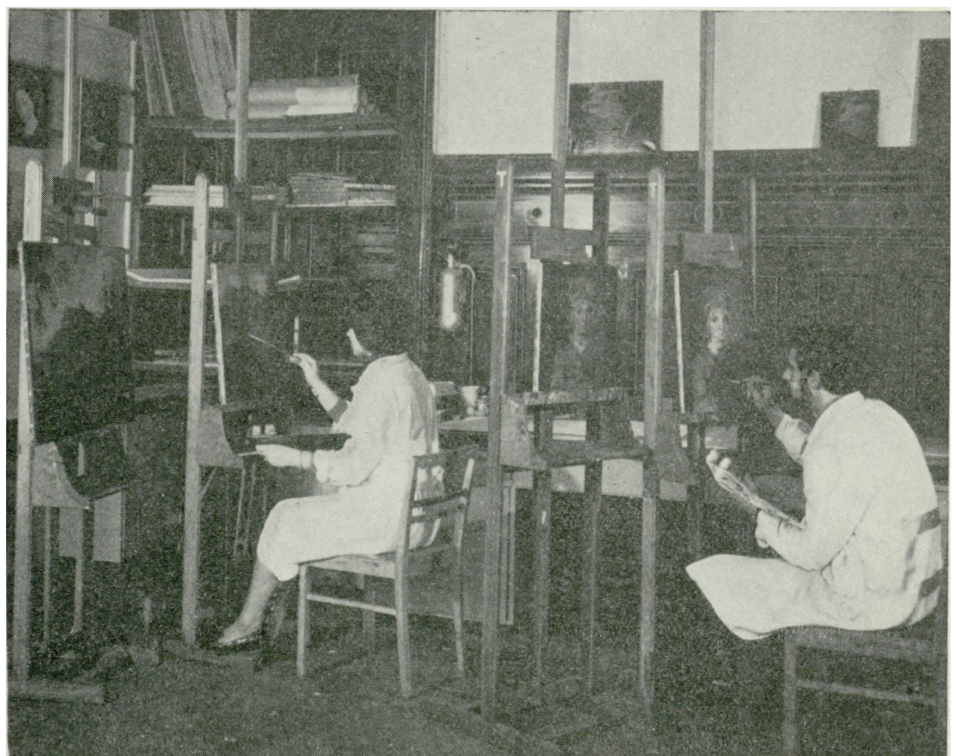
Zajęcia, które nie mogą być prowadzone przez pracowników Uniwersytetu, zlecane są wybitnym specjalistom spoza uczelni. Są to wykłady z zabytkoznawstwa rzemiosł artystycznych: meble, tkaniny, grafika, ceramika i szkło oraz metale, jak też wykłady z historii poglądów konserwatorskich oraz z historii książki.

Studia na wszystkich specjalizacjach trwają 5 lat, przy czym specjalizacje o profilu praktycznym mają wspólne zajęcia przez 3 lata, po których następuje podział i właściwe kształcenie specjalistyczne, podczas gdy studenci kierunku teoretycznego wybierają specjalizację już po drugim roku studiów. Na rok pierwszy przyjmuje się około 25—30 studentów*, z których mniej więcej połowa wybiera kie-

* Od roku akademickiego 1971/72 przyjmuje się 35 studentów.

1. Zakład Technologii i Technik Sztuk Plastycznych UMK, pracownia malarstwa i kopii

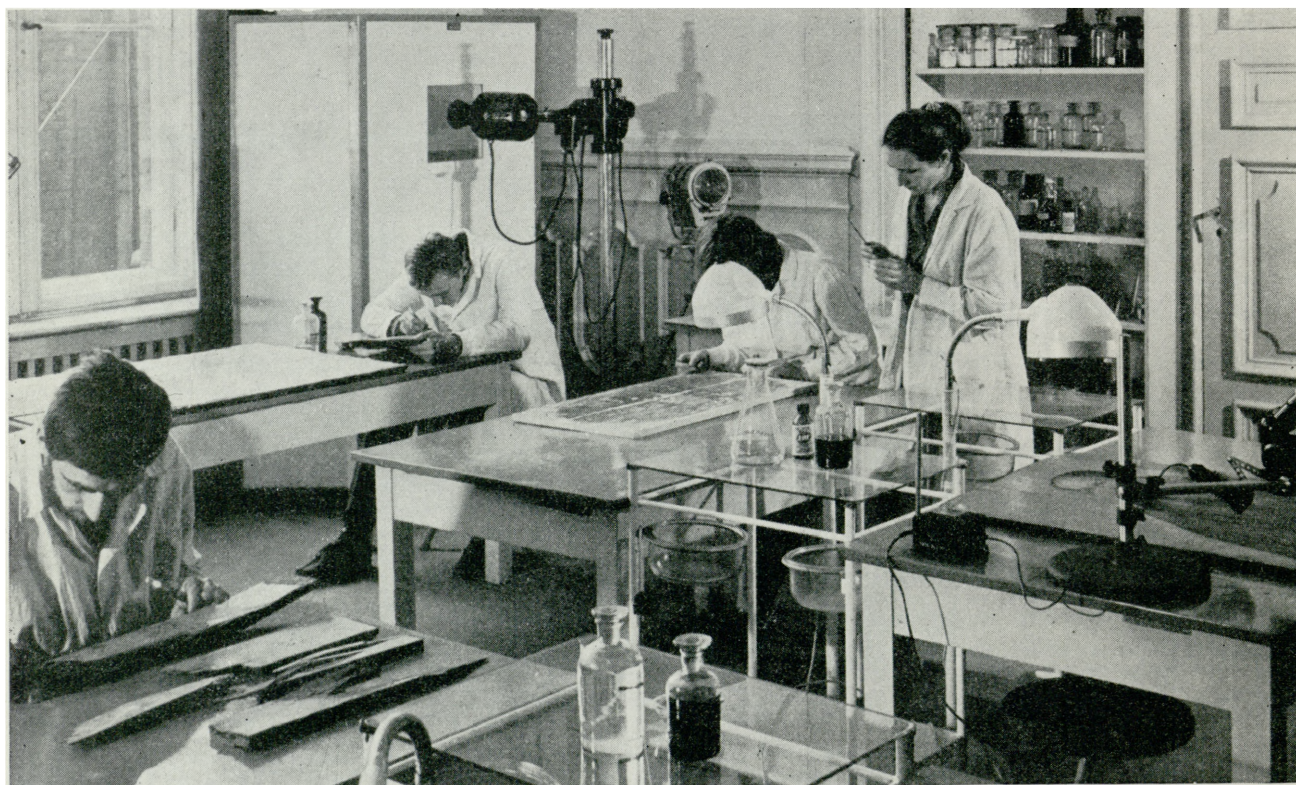
1. Division of Technology and Artistic Techniques, Copernicus University, Toruń — painting and copying studio

2. Zakład Technologii i Technik Sztuk Plastycznych UMK, pracownia technologiczna

2. Division of Technology and Artistic Techniques, Copernicus University, Toruń — technological atelier

3. Zakład Konserwacji Zabytków Ruchomych UMK, pracownia konserwacji malarstwa na drewnie

3. Division of Mobile Monument Conservation, Copernicus University, Toruń — atelier of panel painting conservation

runek praktyczny, druga teoretyczny. Przykładowo liczba studentów na poszczególnych latach i specjalizacjach w roku akademickim 1969/1970 przedstawiała się następująco:

Rok studiów	Specjalizacje			
	technologia i techniki sztuk plastycznych	konserwacja papieru i skóry	konserwatorstwo	muzeologia
I		14		19
II		16		16
III		13	6	7
IV	6		3	5
V	12		11	
razem		64		67

Studia są tak pomyślane, że wiele przedmiotów jest wspólnych, a specyficzne decydują o charakterze specjalizacji. I tak na przykład oprócz przedmiotów ogólnie obowiązujących (nauki społeczne, lektoraty i in.) wszyscy studenci Instytutu uczęszczają na wykłady ze wstępu do historii sztuki, z historii sztuki (polskiej, powszechnej i starożytnej) wraz z seminariami, konserwatorstwa i muzealnictwa oraz ze wstępu do technologii, materiałoznawstwa i konserwacji zabytków. Mają zajęcia w pracowni rysunku odręcznego i liternictwa i w pracowni fotograficznej (zdjęcia zwykle, mikro, makro, w promieniach ultrafioletowych, podczerwonych i rentgena, fotografia kolorowa). Na specjalizacji o profilu praktycznym przez 3 lata obowiązują następujące przedmioty: technologia i techniki sztuk plastycznych, metodyka konserwacji zabytków (malarstwo sztalugowe, ściennie oraz rzeźba drewniana polichromowana), chemia (wykłady z chemii ogólnej i oznaczeń fizyko-chemicznych, pracownia analityczna), fizyka, mikrobiologia, konserwacja zabytków kultury materialnej (kamień, drewno, szkło, ceramika, metale), pracownia rysunku i malarstwa.

Na specjalizacji z technologii i technik sztuk plastycznych kontynuowane są zajęcia z konserwacji zabytków, technologii i technik sztuk plastycznych oraz rysunku i malarstwa. Poza tym obowiązują zajęcia z dezynfekcji i dezynsekcji, technologii żywic sztucznych oraz dokumentacji technologiczno-konserwatorskiej.

Specjalizacja konserwacji papieru i skóry obejmuje następujące przedmioty: metodyka konserwacji materiałów bibliotecznych i archiwalnych, intrologatorstwo, zabytkoznawstwo rzemiosł artystycznych (grafika, starodruki), historia książki, technologia papieru i skóry, technologia żywic sztucznych, liternictwo, techniki graficzne, dokumentacja technologiczno-konserwatorska, mikrobiologia. Podobnie część zajęć jest wspólna dla przyszłych specjalistów z konserwatorstwa i muzeologii. Na roku I i II

plan studiów przewiduje, oprócz wyżej wymienionych, wykłady i ćwiczenia z archeologii, etnografii, historii doktryn artystycznych, kreśleń technicznych, zagadnień kompozycji plastycznych oraz archiwistyki, heraldyki, numizmatyki i sfragistyki.

O specjalizacji muzeologicznej decydują następujące przedmioty: organizacja i zadania muzealnictwa, zabytkoznawstwo rzemiosł artystycznych, budownictwo i wyposażenie techniczne muzeów, wystawiennictwo muzealne, profilaktyka konserwatorska w muzeach, inwentaryzacja pomiarowo-rysunkowa rzemiosła artystycznego oraz seminarium muzeologiczne.

W ramach specjalizacji konserwatorstwa studentów obowiązują przedmioty: organizacja i zadania służby konserwatorskiej, historia i konserwacja układów urbanistycznych, konserwacja zabytków architektury, elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym, inwentaryzacja i dokumentacja pomiarowo-rysunkowa zabytków architektury, materiały i technika budownictwa, organizacja robót budowlano-konserwatorskich, konserwacja tworzyw architektonicznych oraz seminarium konserwatorskie.

Oprócz wyżej wymienionych przedmiotów na wszystkich specjalizacjach prowadzone są odpowiednie wykłady monograficzne oraz seminaRIA magisterskie. Uzupełnieniem toku studiów są praktyki wakacyjne studentów. W każdej przerwie letniej trwają one przez jeden miesiąc. Na kierunku praktycznym po pierwszym roku studiów organizowany jest plener malarski. Po II i III roku studenci uczestniczą w pracach przy konserwacji malarstwa ściennego, przy czym część dnia pracy pozostawiona jest na prace malarskie. Podobne zajęcia praktyczne odbywają studenci technologii i techniki sztuk plastycznych po IV roku studiów, podczas gdy specjaliści konserwacji papieru i skóry przebywają w odpowiednich placówkach konserwatorskich, muzealnych, PKZ, lub w archiwach, pracując przy konserwacji materiałów archiwalnych, bibliotecznych lub grafik.

Podobnie studentów kierunku teoretycznego obowiązują obozy wakacyjne oraz praktyki indywidualne. Jednomiesięczne obozy po roku drugim i trzecim poświęcone są głównie zajęciom z inwentaryzacji opisowej, pomiarowej i rysunkowej zabytków. Natomiast po roku IV specjaliści z zakresu konserwatorstwa odbywają praktykę w urzędach konserwatorskich lub w PKZ, a muzealnicy w muzeach lub antykwarriatach. Uzupełnieniem zdobywanej wiedzy są obowiązkowe wycieczki do różnych regionów Polski zasobnych w zabytki.

Warunkiem otrzymania dyplomu jest uzyskanie zaliczeń ze wszystkich obowiązujących przedmiotów, przedstawienie pracy naukowej

oraz zdanie egzaminu magisterskiego. Na kierunku praktycznym tematyka prac magisterskich polega na rozwiązaniu poprzez badania naukowe problemu konserwatorskiego dotyczącego konserwacji obrazów na płótnie, drewnie, malowideł ściennych, sgraffita, rzeźb drewnianych polichromowanych, książek, grafik lub archiwaliów. Badania dotyczą technologii obiektów, stanu ich zachowania i przyczyn zniszczeń, ochrony przed zniszczeniem, zabezpieczenia, wzmacniania, oczyszczania, uzupełniania, czy też estetyki obiektów. Prowadzone są one na podstawie metod chemicznych, fizycznych, i mikrobiologicznych, które adaptuje się dla poszczególnych prac.

Na specjalizacjach teoretycznych prace związane są problemami konserwatorskimi (adaptacja, rekonstrukcja, odbudowa, historiografia) lub muzeologicznymi (wystawiennictwo, zbieractwo, wartościowanie i in.). Studenci opracowują je posługując się zbiorami archiwalnymi, bibliotecznymi, bądź też prowadząc badania in situ. Po przyjęciu pracy i zdaniu egzaminu magisterskiego absolwenci Instytutu uzyskują dyplom magistra zabytkoznawstwa i konserwatorstwa w wymienionych wyżej specjalnościach.

Absolwenci specjalizacji w dziedzinie technologii i technik sztuk plastycznych są przygotowani do konserwacji malarstwa i rzeźby polichromowanej w całym słowa znaczeniu: wartościowania dzieł sztuki, umiejętności sporządzania opisu historycznego, ikonograficznego i inwentaryzacyjnego, badań stanu zachowania i przyczyn zniszczeń, badań technologicznych i technicznych, dokumentacji (rysunkowej, malarskiej, fotograficznej, w promieniach rentgena, ultrafioletowych i podczerwonych), usuwania nawarstwień, reperacji, utrwalania, wzmacniania, uzupełniania, rekonstrukcji, zabezpie-

czenia, przygotowania i modyfikacji materiałów konserwatorskich, wykonywania kopii obrazów i in.

Specjaliści w zakresie konserwacji papieru i skóry przygotowani są do konserwacji książek, grafik i archiwaliów. Oprócz wiadomości z dziedziny historii sztuki mają wiadomości z historii książki oraz historii i technik graficznych. Mają też podstawowe przygotowanie do oceny dzieł sztuki, stawiania diagnoz konserwatorskich i określania przyczyn zniszczeń, wykonywania dokumentacji obiektów w takim samym zakresie, jak „technolodzy”, oraz do konserwacji: oczyszczania, odbielania, utrwalania, wzmacniania, wykonywania opraw i uzupełnień. Konserwatorzy papieru mają także odpowiednie przygotowanie plastyczne (po ćwiczeniach rysunku i malarstwa prowadzone są dla nich przez dwa lata ćwiczenia w różnych technikach graficznych).

Absolwenci kierunku teoretycznego mają podstawy naukowe z historii sztuki przystosowanej do potrzeb konserwatorstwa i muzealnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem analizy morfologicznej, wartościowania i atrybucji zabytku sztuki będącego przedmiotem działalności konserwatorstwa, czy muzealnictwa. Poznają równocześnie historię, teorię i praktykę konserwatorstwa i muzealnictwa oraz przyswajają sobie szereg praktycznych umiejętności zawodowych (inwentaryzacja i dokumentacja pomiarowo-rysunkowa, fotografia, wystawiennictwo muzealne). Uzyskane umiejętności upoważniają absolwentów do pracy w urzędach konserwatorskich, muzeach oraz placówkach wystawienniczych, kulturalno-oświatowych, antykwariatach itp.

Programy nauczania studentów ulegały kilkakrotnej modyfikacji. Dzieje się tak dlatego, że w ostatnim dziesięcioleciu wzrosła w znacznym

4. Zakład Konserwacji Zabytków Ruchomych UMK, pracownia konserwacji malarstwa na płótnie

4. Division of Mobile Monument Conservation, Copernicus University, Toruń — atelier of canvas painting conservation

stopniu intensywność działania naukowego w dziedzinie konserwacji i ochrony zabytków. Uwzględniając najnowsze osiągnięcia nauki światowej, a także własnej kadry, Instytut dąży w ten sposób do przekazywania młodzieży wiedzy na jak najwyższym poziomie. Nie byłoby to jednak możliwe, gdyby pracownicy Instytutu nie prowadzili ożywionej działalności naukowo-badawczej. Obowiązek tej działalności spoczywa na wszystkich pracownikach dydaktyczno-naukowych, z wyjątkiem artystów i fotografików.

Pracownicy mają w swym dorobku kilkaset publikacji (monografie, studia, rozprawy, artykuły i przyczynki naukowe, recenzje naukowe oraz prace popularnonaukowe) z dziedziny konserwacji i ochrony zabytków, muzeologii i historii sztuki. Na uwagę zasługują prace dotyczące: konserwacji zabytków z drewna, kamienia, cegły, szkła, oraz obiektów malarstwa; badań technicznych i technologicznych zapraw i tynków; badań nad ustalaniem metod identyfikacji spoiw malarskich i barwników; prace związane z identyfikacją mikroorganizmów i ich niszczeniem oraz z konserwacją żelaza; prace badawcze dotyczące historii i teorii opieki nad zabytkami i ich konserwacji oraz organizacji służby konserwatorskiej, kolekcjonerstwa i muzealnictwa; prace z muzealnictwa związane bezpośrednio z zagadnieniami teorii sztuki i historii poglądów estetycznych; prace dotyczące historii architektury i urbanistyki z uwzględnieniem problematyki konserwatorskiej (architektura średniowieczna północnych i zachodnich ziem Polski), historii techniki budowlanej, późnośredniowiecznej rzeźby i malarstwa (ziemia chełmińska i inne tereny Polski północnej) ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień ikonograficznych oraz prace dotyczące problematyki malarstwa XIX i początku XX w.

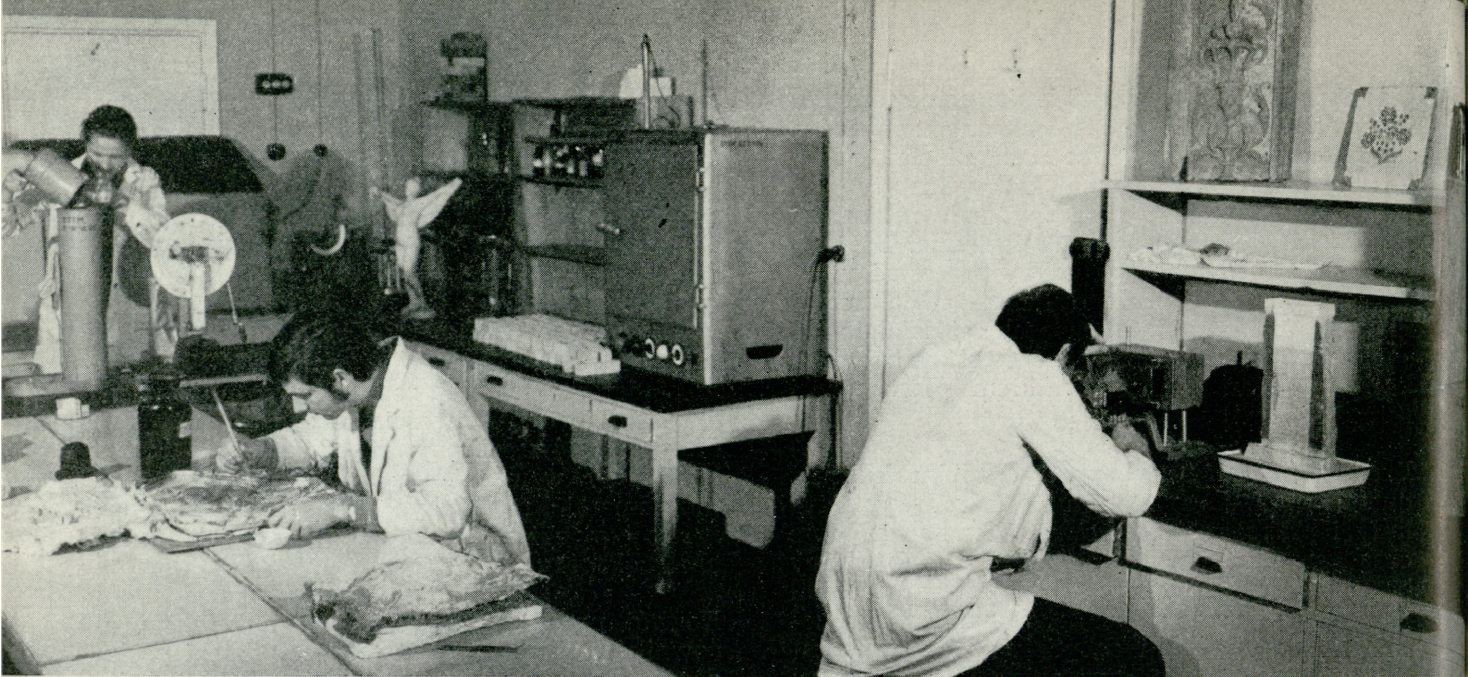
Jak wynika z cytowanej tematyki badań, działalność naukowa pracowników jest bardzo różnorodna; wymaga tego specyfika reprezentowanych przez Instytut kierunków. Realizacja różnorodnych, wielopłaszczyznowych problemów i kierunków badawczych jest możliwa dzięki wspomnianej symbiozie nauk humanistycznych i przyrodniczych: dzieło sztuki może być analizowane wszechstronnie tak w aspekcie formy i treści, jak też w aspekcie właściwej mu substancji materialnej, ze szczególnym uwzględnieniem jej właściwości, przyczyn zniszczeń oraz sposobów ochrony, zabezpieczenia, utrwalania, czy wzmacniania. W łączności z tymi problemami mogą być także rozpatrywane sprawy opieki nad zabytkami oraz ich muzealnej ekspozycji.

Rozwój pracy dydaktycznej i naukowej pracowników Instytutu jest możliwy dzięki posiadaniu odpowiedniej aparatury naukowej, księgozbiorów oraz materiałów. Z roku na rok zwiększa się majątek Instytutu umożliwiając podejmowanie nowych tematów badawczych oraz wprowadzanie nowych zajęć dydaktycznych. Przejściową trudnością jest niewystarczająca liczba i zbyt mała powierzchnia (ok. 1000 m²) pomieszczeń przeznaczonych do pracy dydaktycznej, której wielkość powinna wzrosnąć dwukrotnie. Istnieją realne szanse wynikające z planu rozwoju UMK, że za kilka lat (1973—1975) Instytut otrzyma do swojej dyspozycji nowy gmach o odpowiedniej liczbie i wielkości pomieszczeń. Będzie można wówczas zwiększyć liczbę studentów na specjalizacjach praktycznych, zaistnieją też odpowiednie warunki dla utworzenia nowych specjalizacji. W roku akademickim 1971/1972 Instytut przewiduje wprowadzenie nowej specjalizacji — w zakresie konserwacji i restauracji elementów architektury (kamień, cegła, tynk, zaprawa, narzuty wapienne, drewno, szkło, metale).

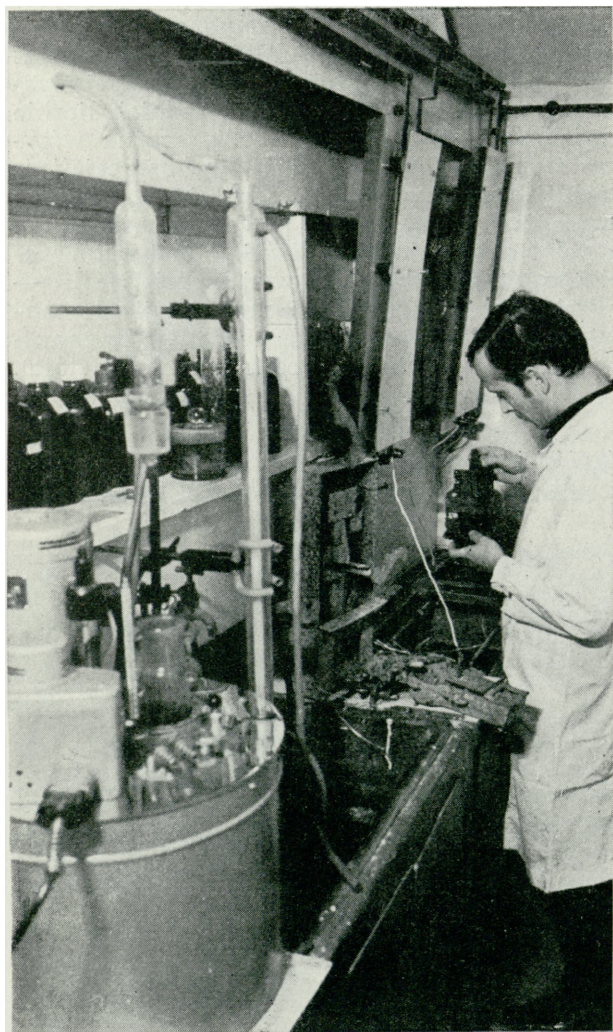
5. Zakład Konserwacji Papieru i Skóry UMK, pracownia mikrobiologiczna

5. Division of Paper and Leather Conservation, Copernicus University, Toruń — microbiological laboratory

6. Zakład Konserwacji Elementów Architektonicznych UMK, pracownia konserwacji tworzyw architektonicznych
 6. Division of Architectural Detail Conservation, Copernicus University, Toruń — atelier of architectural material conservation

Wnioski złożone w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego przewidują powstanie studiów dziennych stacjonarnych oraz zaocznych. Pierwsza forma kształcenia obejmie młodzież z ukończoną szkołą średnią, nie pracującą zawodowo. Studia trwać będą 5 lat. Utworzenie Studium Zaocznego Konserwacji Elementów Architektonicznych umożliwi pracownikom ze średnim wykształceniem zatrudnionym w placówkach konserwatorskich (głównie w PP Pracowni Konserwacji Zabytków) zdobycie dyplomu magisterskiego. Studia mają trwać 5 lat. Studenci będą uczestniczyli przez kilka dni w miesiącu w zajęciach prowadzonych w Toruniu. Wymiar zajęć będzie trzykrotnie mniejszy, niż na studiach stacjonarnych, przy czym uzupełniać wiadomości będą studenci we własnym zakresie.

Trzecią nową formą kształcenia, jaką zamierza wprowadzić Instytut, jest Podyplomowe Studium Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej. Rozpocznie ono swoją działalność w 1971 r. Powołanie studium podyplomowego jest związane z koniecznością uaktualnienia wiedzy konserwatorów. Zajęcia umożliwią zapoznanie absolwentów z nowymi metodami pracy, materiałami, teoriami itp. Tego rodzaju kształcenie jest bardzo ważne, ponie-

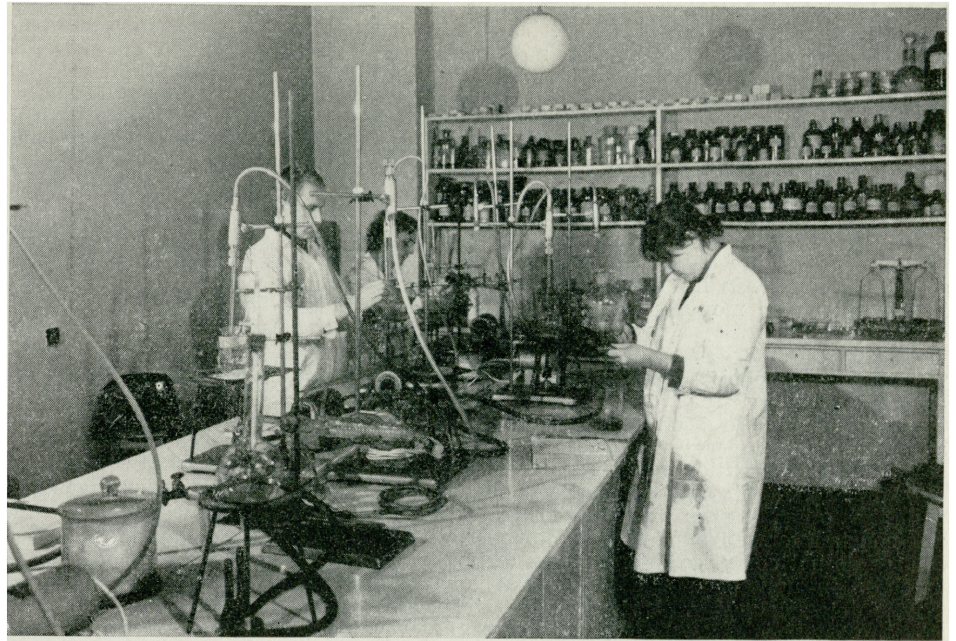
7. Zakład Konserwacji Elementów Architektonicznych, pracownia konserwacji metali

7. Division of Architectural Detail Conservation, Copernicus University, Toruń — atelier of metal conservation

8. Zakład Konserwacji
Elementów Architekto-
nicznych, pracownia
tworzyw sztucznych.

8. Division of Architec-
tural Detail Conserva-
tion — atelier of artifi-
cially prepared ma-
terials

(Wszystkie zdjęcia wyk.
A. Ciechanowski)

waż ilość i jakość przekazywanych wiadomości studentom stale wzrasta a poza tym wiadomości wyniesione ze studiów szybko ulegają zapomnieniu. Zajęcia na Studium trwać będą 1 rok, przy czym obejmować będą 160 godzin wykładów i ćwiczeń. Instytut wystąpił także do Ministerstwa z wnioskiem o przyznanie Radzie Instytutu prawa do nadawania stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie konserwacji i ochrony zabytków. Wniosek został zatwierdzony pozytywnie, ponieważ Rada Instytutu stanowi organ reprezentujący szeroki wachlarz specjalności naukowych, ma duże osiągnięcia zarówno w dziedzinie oryginalnych prac publikowanych, jak też opracowanych i zastosowanych w praktyce rozwiązań technologicznych i projektowych oraz realizacji konserwatorskich. W skład Rady Instytutu wchodzi 7 samodzielnych pracowników Instytutu oraz 5 wybitnych naukowców z innych instytutów UMK. Członkowie Rady reprezentują różne gałęzie wiedzy: historię, historię sztuki, archeologię, konserwatorstwo i muzealnictwo, architekturę, technologię i techniki sztuk plastycznych, kon-

serwację zabytków oraz chemię. Wchodzą też do niej dyrektorzy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, Zarządu PP Pracownie Konserwacji Zabytków, Studium Konserwacji Zabytków Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu. Rada Instytutu jest więc organem kompetentnym i wielce pomocnym w programowaniu dydaktyki i nauki, w kierowaniu całokształtem prac Instytutu.

Na zakończenie należy wspomnieć o ścisłej współpracy Instytutu z Państwowym Przedsiębiorstwem Pracownie Konserwacji Zabytków w dziedzinie kształcenia konserwatorskiego pracowników tej instytucji. Od 4 lat prowadzone są przez Instytut kursy, na które uczęszczają pracownicy PKZ (architekci, projektanci, inżynierowie, technicy i in.). Dotychczas wzięło w nich udział 120 osób.

doc. dr hab. Wiesław Domański
Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK
Toruń.

THE TEACHING OF MONUMENT CONSERVATORS AT THE INSTITUTE OF CONSERVATION AND CONNOISSEURSHIP, COPERNICUS UNIVERSITY, TORUŃ

The Institute of Conservation and Connoisseurship existing within the Faculty of Fine Arts at the Copernicus University, Toruń has as its task the teaching of specialists in the field of conservation (theory), museology, conservation and restoration of paintings

and polychromed sculptures, of conservation and restoration of paper and leather and, finally, of conservation and restoration of architectural details, at the same time conducting research work in the respective didactic lines.

The educational processes at the Institute are specific as to their nature which the fact can be attributed to interconnection of the human, natural and artistic branches within the same University. It was this interconnection in fact that had essentially influenced the scope of conservator education within which both theoretical and practical studies could be firmly interlocked. A quite special type of conservation school was created where the problems of knowledge relating to monuments, their protection and preservation together with those forming scientific basis of conservation are inseparately linked with the conservation practice, with restoration, conservation and investigations on monuments in the broader sense of expression.

The Institute consists of six didactic and research divisions, namely, that of Technology and Artistic Techniques, Mobile Monument Conservation, Paper and Leather Conservation, Architectural Detail Conservation, Conservation Art, and Museology and History of Art, employing 39 workers under contracts and the other eleven giving the lectures on the non-constant employment basis. However, the above figures do not comprise the members of teaching staff involved in non-specialised subjects as e.g. philosophy, foreign languages and s.o. The teaching and scientific staff is composed of art historians, conservators specializing in the theory of conservation, museologists, the artists practically active in the field of conservation, conservators specializing in technological problems, the chemists, physicists, microbiologists, architects, painters, engravers, photographers and book binders.

The complete courses of studies at the Institute, irrespective of specialization chosen by a student are lasting for a five-year period. After presenting a diploma work and passing through the series of prescribed examinations the graduates take a degree of master of conservation and connoisseurship within the specific branch. No more than twenty five to thirty candidates are admitted to the Institute to start the studies and the number of those graduated up to the present day amounts to 242.

Graduates with practical specializations (e.g. conservation of paintings, paper or architectural details) in addition to their skills enabling them to undertake the conservation and restoration of monuments are adequately trained to be able to evaluate the works of art, to prepare a historical, iconographic or inventory documentation, to investigate the state of preservation or find the cause of damages suffered by objects. The level of their professional training is by no means less adequate in technological and technical investigations, in works requiring knowledge to prepare a proper documentation (in form of drawings, paintings, photographs, as well as that using X-ray or other raying methods of analysis) and to conduct the research work and introduce modifications in materials applied in conservation.

Graduates having theoretical specializations (art of conservation and museology) leave the Institute with a supply of basic knowledge allowing to meet the

needs arising in conservation work and within a normal museum practice (connoisseurship) with a special stress put on morphological analysis, evaluation and attributing the monuments of art being a subject of the conservator's and museologist's interest. During the course of their studies they are also trained in history, theory and the basic practical problems involved in a conservator's or museologist's activities and acquire a number of practical professional skills (e.g. preparing of inventories and survey-and-drawing documentation, photography, preparing of museum shows and exhibitions etc.).

In addition to their educational activities the Institute workers carry out a number of research works the results of which are published in a specialized periodical „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, seria Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” (The Scientific Papers of the Nicolaus Copernicus University, Toruń, series: Connoisseurship and Conservation) or in other Polish and foreign specialized periodicals.

A special mention should be devoted to works relating to conservation of monuments from wood, stone, brick, glass and paintings, those dealing with technical and technological investigations on mortars and plasters, research work aimed at finding the method to identify the painter's putties and pigments, works connected with identification of micro-organisms and their destruction, those dealing with the conservation of iron; no less interesting are the research works in the field of both history and theory of monument protection and conservation, organisation of conservation service, collectioning and museum activities, those connected with problems of art history and history of aesthetic judgements, history of architecture (mediaeval and modern), town-planning including problems of conservation, history of building techniques, and works relating to the late-mediaeval sculpture and painting with special stress laid upon the problems of iconography and also those concerning the painting of the 19th and the 20th centuries.

As may be seen from the above list of research themes there are possibilities at the Institute to develop a rather many-sided range of problems and the widely varying research lines. This is possible owing to interconnection of human and natural sciences. As a result of the said interconnection the work of art being the main subject of all research work involved can be analysed many-sidedly both as to its form and subject and also with respect to its material substance with a particular stress on factors causing the damages to this substance, its protection, preservation, fixing or reinforcing. In tight connection with the above problems can also be analysed those of protection of monuments and their display in museums.

Thus, it may be said that works carried on at the Institute represent a new kind of interdisciplinary branch of knowledge which enables to investigate universally the work of art and to subject it to conservating treatment.